

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

LWA.410.020.05.2016
P/16/073

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 57 72, F +48 22 444 57 62
lwa@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/073 – Wdrażanie zasad zdrowego żywienia w szkołach publicznych
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Warszawie
Kontroler	Zbigniew Dudzik, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/76/2016 z dnia 21 września 2016 r. i LWA/118/2016 z dnia 1 grudnia 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 18 im. Jana Zygmunta Jakubowskiego w Płocku, ul. Jasna 8, 09-400 Płock ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jarosław Kalaszczyński, Dyrektor (dowód: akta kontroli str.3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna²

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia aktywne uczestnictwo Szkoły w programach³ dotyczących wdrażania prawidłowych nawyków żywieniowych oraz wpływu żywienia i aktywności ruchowej na zdrowie. W okresie objętym kontrolą⁴ programy były realizowane zgodnie z określonymi założeniami, z wyjątkiem potwierdzania odbioru od dostawcy mleka, owoców i warzyw oraz prowadzenia bieżącej ewidencji dostarczanych i przekazywanych do dystrybucji produktów. W trakcie kontroli NIK wprowadzono ewidencję dostarczanych produktów.

Organizacja realizacji programów żywieniowych⁵ w Szkole nie stwarzała uczniom barier w korzystaniu z posiłków, co znalazło potwierdzenie w wynikach ankiet rodziców, którzy w większości nie dostrzegli wad realizowanych programów żywieniowych i potrzeb wprowadzania zmian w sposobie serwowania posiłków⁶. Według 64% ankietowanych rodziców program „Mleko w szkole” posiadał same zalety, natomiast 19% negatywnie oceniło brak urozmaicenia produktów (serwowanie samego mleka).

Szkoła posiadała programy wychowawcze i profilaktyki oraz realizowała zadania edukacyjne w zakresie kształtowania nawyków zdrowego żywienia, jednak nie знаła skali problemu zaburzeń masy ciała wśród uczniów, co w ocenie NIK, uniemożliwiło jej dostosowanie natężenia działań i oceny ich skuteczności. Realizacja programów

¹ Dalej: Szkoła.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe wyjaśnienie.

³ „Owoce i warzywa w szkole”, „Mleko w szkole” oraz „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

⁴ Lata 2015-2016 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych w Szkole).

⁵ Dotyczy to okresu od 04 października 2016 r.

⁶ Rodzice uczniów klas I-III nie dostrzegali potrzeby wprowadzania zmian w sposobie serwowania posiłków (od 64% do 82%) ani wad realizowanych programów (od 58% do 73%), rodzice uczniów klas IV-VI odpowiednio: od 12% do 70% oraz od 19% do 66%.

oraz prowadzenie zajęć edukacyjnych i sportowych nie przyniosły oczekiwanych efektów przeciwdziałania otyłości wśród uczniów. W 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim liczba dzieci otyłych wzrosła o 400% (z 6 do 24 osób). W roku szkolnym 2015/2016 badania przesiewowe wykazały u 28% przebadanych uczniów nadmierną masę ciała.

Kontrola wykazała, że asortyment sklepu szkolnego⁷ odpowiadał wymogom prozdrowotnym, uczniom zapewniono dostęp do wody pitnej z kranu w świetlicy szkolnej, a od września 2016 r. z poidelka, zamontowanego w holu Szkoły. Nieprawidłowością było niespełnianie w poidelku wymagań mikrobiologicznych wody oraz przekroczenie norm zawartości białka i sodu w przygotowywanych przez Szkołę posiłkach.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Realizacja programów żywieniowych

Opis stanu
faktycznego

1.1 Szkoła w latach szkolnych: 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016, 2016/2017 kształciła odpowiednio: 467, 511, 507, 528 oraz 484 uczniów. W okresie objętym kontrolą w Szkole nie odnotowano przypadków uczniów niedożywionych, natomiast z przeprowadzonych badań przesiewowych wynika, że w roku szkolnym 2014/2015 stwierdzono u 16% przebadanych uczniów nadwagę, u 3% otyłość oraz u 4% niedowagę, a w roku szkolnym 2015/2016 u 16,6% przebadanych uczniów stwierdzono nadwagę, u 11,7% otyłość, a u 6% niedowagę⁸.

W latach 2013-2016 od jednego do czterech uczniów było całkowicie zwolnionych z zajęć wychowania fizycznego⁹, a z wykonywania określonych ćwiczeń zwolniono najwyżej dwóch uczniów.

(dowód: akta kontroli str.114-117, 192-195)

W okresie objętym kontrolą pielęgniarka szkolna¹⁰ wykonała testy do wykrywania zaburzeń rozwoju fizycznego, w tym określiła współczynniki masy ciała¹¹ dla wszystkich dzieci klas III i V, a także dla 37 uczniów (38,6%) z czterech I klas w roku szkolnym 2014/2015 i 18 uczniów (16,8%) z pięciu klas I w roku szkolnym 2015/2016. Wszyscy zbadani uczniowie z klas I i III otrzymali karty profilaktycznego badania lekarskiego celem udania się na takie badania do lekarza POZ. Dzieci z zaburzeniami masy ciała¹² dwa razy w roku poddawano okresowej kontroli wzrostu i masy ciała, a nauczycieli wychowania fizycznego informowano do jakiej grupy ćwiczebnej należy je zakwalifikować.

(dowód: akta kontroli str.185-186, 189-195)

Sprawozdania z pracy pielęgniarki szkolnej za lata szkolne 2014/2015 oraz 2015/2016, przekazywane Dyrektorowi Szkoły, zawierały dane dotyczące m.in.: liczby uczniów objętych badaniami przesiewowymi, natomiast nie zawierały informacji o tym, u ilu przebadanych dzieci stwierdzono otyłość, nadwagę czy niedobór masy ciała. Dyrektor wyjaśnił m.in., że pielęgniarka traktuje te dane jako wrażliwe i przekazuje je bezpośrednio rodzicom dzieci. Od decyzji rodziców zależy czy uznają oni problem dziecka na tyle istotny dla jego rozwoju, że zechcą

⁷ Funkcjonujący od początku roku szkolnego 2016/2017.

⁸ Dane z badań przesiewowych uczniów klas III i V oraz 37 uczniów klas I w roku 2014/2015 i 18 uczniów klas I w roku 2015/2016 - badanie przesiewowe wykazały u 28,3% (u 58 osób) przebadanych uczniów nadwagę.

⁹ 2014/2015 - 3 uczniów, 2015/2016 - 4 uczniów i 2016/2017 - 1 uczeń.

¹⁰ Porozumienia Szkoły nr 18 w Płocku z Płockim Zakładem Opieki Zdrowotnej Sp. z o.o. w Płocku z dnia 2 listopada 2010 r. oraz z dnia 8 grudnia 2015 r.

¹¹ Body Mass Index –BMI.

¹² Wg informacji pielęgniarki szkolnej dotyczy to dzieci, u których stwierdzono otyłość, nadwagę czy niedobór masy ciała.

skorzystać na terenie szkoły z pomocy, czy też swoje problemy rodzinne rozwiązują we własnym zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 187-188, 214-216)

Z informacji pedagogów szkolnych¹³, którzy uzyskiwali od pielęgniarki szkolnej informacje o występowaniu u uczniów problemu, m.in. otyłości, nadwagi lub niedowagi wynika, że żaden rodzic nie zwrócił się do nich o wsparcie, pomimo że każdy uzyskał od pielęgniarki szkolnej informacje o występowaniu u dziecka problemu otyłości, nadwagi lub niedowagi.

W roku szkolnym 2015/2016 pedagodzy szkolni oprócz m.in. organizacji działań profilaktycznych i sportowo-rekreacyjnych dla wszystkich uczniów, powiadomili rodziców siedmiorga dzieci z niedowagą słabo sytuowanych materialnie o możliwości skorzystania z obiadów refundowanych przez MOPS.

(dowód: akta kontroli str. 231-234)

Szkoła realizowała Program Wychowawczy oraz Szkolny Program Profilaktyki Szkoły, w których określono rozwiązania m.in. w zakresie kształtowania nawyków zdrowego, aktywnego trybu życia i wypoczynku oraz racjonalnego odżywiania i higieny spożywania posiłków.

(dowód: akta kontroli str. 5-29)

1.2. W okresie objętym kontrolą, Szkoła uczestniczyła w programach żywieniowych: „Owoce i warzywa w szkole”, „Mleko w szkole” oraz „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Programem „Owoce i warzywa w szkole” objęto uczniów klas I-III. W drugim semestrze roku szkolnego 2014/2015 w programie uczestniczyło 252 uczniów z wyjątkiem trójki dzieci, a w roku szkolnym 2015/2016 – wszyscy 294 uczniowie. Z programu „Mleko w szkole” w kontrolowanym okresie korzystali wszyscy uczniowie Szkoły¹⁴, z wyjątkiem trójki spośród 528 uczniów w II semestrze 2016 r., których rodzice nie wyrazili zgody.

W latach szkolnych 2014/2015, 2015/2016 oraz 2016/2017¹⁵ w programie „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” uczestniczyło odpowiednio: 50, 37 i 22 uczniów, co stanowiło: 10,1%, 7% oraz 4,6% ogółu uczniów Szkoły. Wg wyjaśnień Dyrektora wszystkie dzieci, które potrzebują dożywiania, otrzymują je, a Szkoła jest w ścisłym kontakcie z MOPS-em, który wydaje stosowne decyzje, dotyczące dożywiania uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 53-56, 114-117, 119-121, 304-328)

W okresie objętym kontrolą zorganizowano pozalekcyjne i pozaszkolne zajęcia z wychowania fizycznego. W zajęciach pozalekcyjnych Szkolnego Klubu Sportowego (SKS)¹⁶, które odbywały się sześć godzin tygodniowo uczestniczyło każdorazowo od 15 do 25 uczniów klas III-VI, a w zajęciach pozaszkolnych, organizowanych trzy razy w tygodniu w ramach programu „Lekkoatletyka dla każdego”¹⁷ uczestniczyło od 15 do 25 uczniów z klas V-VI.

(dowód: akta kontroli str. 114-117, 141-143, 150-165, 173-174)

1.3. W ramach realizacji dwóch programów „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Szkłanka mleka w szkole” uczniowie otrzymywali we wtorek zarówno owoce

¹³ Informacja z dnia 19 października 2016 r.

¹⁴ W okresie styczeń-czerwiec 2015 r. - 507 uczniów, wrzesień-grudzień 2015 r. - 528/ 529 uczniów, luty-czerwiec 2016 r. - 525 uczniów.

¹⁵ Wg stanu na 30 września 2016 r.

¹⁶ Szkoła nie posiada informacji czy osoby z nadwagą i otyłością uczestniczyły w zajęciach.

¹⁷ Na podstawie Porozumienia nr 2 /WSR/P/70/2016 z Gminą – Miastem Płock dot. udziału w programie upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży w zakresie lekkiej atletyki „Lekkoatletyka dla każdego”.

i warzywa, jak i mleko¹⁸. W roku szkolnym 2015/2016 nastąpiło 16-krotne nałożenie się dostaw obu produktów. Kierownik Świetlicy odpowiedzialna za realizację obu programów wyjaśniła m.in., że zgodnie z procedurą i wymaganiami programowymi, każdy wychowawca dbał o to, żeby warzywa, owoce i mleko nie były spożywane podczas jednego posiłku.

(dowód: akta kontroli str. 137, 175-184)

1.4. W latach 2015-2016 dostawy owoców i warzyw były realizowane przez jedną firmę¹⁹, która w terminach określonych w rozporządzeniu MRiRW²⁰ dostarczyła Szkole łącznie 17 853 porcje²¹, w tym: 5275 porcji w II semestrze roku szkolnego 2014/2015 oraz 6446 porcji w I semestrze i 6132 porcji w II semestrze roku szkolnego 2015/2016. Dostawca, zgodnie z zasadami określonymi w załączniku do rozporządzenia MRiRW, zapewnił urozmaicenie dostarczanych produktów.

W okresie objętym kontrolą dostawy mleka realizowała ta sama firma²². Analiza dokumentacji z realizacji programu w roku szkolnym 2015/2016 wykazała, że uczniowie zgodnie z pkt 34.2 załącznika do zarządzenia nr 92/2015/Z Prezesa Agencji Rynku Rolnego z dnia 23 czerwca 2015 r. w okresie od października do maja 2016 r. otrzymywali od poniedziałku do środy bezpłatnie mleko UHT (w kartonikach o pojemności 250 ml) o zawartości 1,5% tłuszczu lub mleko smakowe za cenę 0,84 zł/szt. (płaconą przez rodziców/ opiekuna ucznia). Szkoła prawidłowo zapewniła warunki dystrybucji i spożycia mleka w ramach Programu.

W trakcie oględzin, przeprowadzonych w dniu 6 października 2016 r. stwierdzono, że dostawca przywiózł²³ 26 zgrzewek (po 18 szt. + 12 luzem) mleka UHT o pojemności 250 ml o zawartości 2% tłuszczu oraz owoce i warzywa (gruszka i pomidor) zapakowane dla każdej klasy oddzielnie w foliowe worki. Kierownik Świetlicy pokwitowała odbiór mleka oraz owoców i warzyw, które na przerwie o 8.45. wydała za pokwitowaniem nauczycielom do dystrybucji w klasach, w których prowadzą lekcje. Nauczyciele na dwóch przerwach (w godzinach: 8.45-8.55 i 9.40-9.50) rozdali uczniom klas I-III owoce i warzywa oraz mleko, a uczniom klas IV-VI mleko (na przerwie o godzinie 10.35-10.45). Dzieci spożywały otrzymane produkty głównie w klasach w obecności nauczyciela, ale były osoby które spożywały produkty na korytarzu, gdzie dyżurował nauczyciel. Według 63% ankietowanych rodziców ich dzieci spożywają codziennie mleko, a 1% podało, że rzadziej niż raz w tygodniu. Z ankiet wynika, że mleko jest spożywane zawsze w szkole przez 25% uczniów, a czasami w szkole lub w domu przez 59% dzieci, natomiast 11% uczniów przynosi je do domu.

Według 64% ankietowanych rodziców program posiadał same zalety, natomiast 19% negatywnie oceniło brak urozmaicenia produktów (serwowanie samego mleka).

(dowód: akta kontroli str. 30-78, 123-129, 130-138, 304-328, 330-340, 358-360)

¹⁸ Dostawca w dniu 6 października 2016 r. o godz. 8 rano samochodem izotermą dostarczył 26 zgrzewek po 18 szt. (+ 12 luzem) mleka UHT o pojemności 250 ml o zawartości 2% tłuszczu oraz owoce i warzywa (gruszka i pomidor) zapakowane dla każdej klasy oddzielnie w foliowe worki (dostawa zabezpieczała wydanie produktów w jednym dniu). Produkty zostały złożone w zaciemnionym pomieszczeniu w piwnicy o wym. około 2,5 x 15 m z posadzką wyłożoną płytkami ceramicznymi, wyposażoną w lodówkę.

¹⁹ Zatwierdzoną przez ARR. Umowa nr 2 z dnia 12.12.2014 r. zmieniona Aneksem nr 1 z 9.03.2014 r. (na II semestr roku szkolnego 2014/2015), nr 1/2015 i 2/2015 z dnia 20.07.2015 r. i 14.12.2015 r. (na I i II semestr roku szkolnego 2015/2016) oraz umowa nr 2/2016 z dnia 21.10.2016 r. (na I semestr 2016/2017).

²⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu „Owoce i warzywa w szkole” (Dz. U. poz. 886). Dalej: *rozporządzenie z 18 czerwca 2015 r.*

²¹ Wg oświadczeń Szkoły o liczbie porcji owoców i warzyw w szkole.

²² Umowa z 04.04.2014 r. (na rok szkolny 2014/2015), z 08.05.2015 r. (na 2015/2016) i 06.05.2016 r. (na 2016/2017).

²³ Mleko, warzywa i owoce dostarczono o godz. 8 rano samochodem izotermą. Po odbiorze produkty zostały złożone w zaciemnionym pomieszczeniu w piwnicy z posadzką wyłożoną płytkami ceramicznymi, wyposażoną w lodówkę.

W okresie objętym kontrolą Szkoła uczestniczyła w programie edukacyjnym „Trzymaj formę” skierowanym do uczniów klas V-VI, którego celem była edukacja w zakresie trwałego kształtowania nawyków wśród młodzieży szkolnej i ich rodzin poprzez promocję zasad aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety. Programem zostało objętych od 164 do 173 uczniów. W szkole realizowany był również program „Zachowaj trzeźwy umysł”, w którym udział wzięło od 234 do 255 uczniów. W programie tym uczestniczyli także rodzice i nauczyciele. Program obejmował zagadnienia w zakresie udzielania i szukania pomocy, jak uczyć dzieci empatii, pomagania innym i samodzielności. Ponadto w ramach programu uczniowie uczestniczyli w zajęciach warsztatowych „Warto pomagać” oraz konkursie ulotkowym „Zdrowe zagranie”.

(dowód: akta kontroli str. 115-116, 153-169)

1.5. W okresie objętym kontrolą dożywianie dzieci odbywało się na podstawie porozumień zawieranych pomiędzy Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Płocku, a Szkołą. Koszt jednego posiłku określony w Zarządzeniu Prezydenta Miasta Płocka²⁴ bez względu na źródło finansowania wynosił 4,50 zł zarówno dla ucznia jak i pracownika Szkoły. Koszt ten dotyczył jedynie tzw. „wsadu do kotła”. Z obiadów w stołówce szkolnej korzystało ogółem w 2014 r. - 212 uczniów (41,8% ogółu uczniów w Szkole), w 2015 r. - 213 uczniów (40,3%) oraz w 2016 r. - 176 uczniów (36,3%), w tym odpłatnie odpowiednio: 162, 176 oraz 154 uczniów. Zarówno uczniowie objęci pomocą społeczną, jak i uczniowie, którym obiady opłacali rodzice, otrzymywali o tej samej porze, takie same posiłki, podane w ten sam sposób. Były one spożywane w jadalni pod nadzorem nauczyciela. Według wyjaśnień Dyrektora Szkoły wszyscy uczniowie wymagający pomocy w zakresie dożywiania zostali nią objęci oraz nie było zgłoszeń o potrzebie takiej pomocy.

Inspektorzy Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Płocku w trakcie kontroli, przeprowadzonej 4 października 2016 r., nie stwierdzili nieprawidłowości w strefie bloku żywienia szkoły, a jedynie uchybienia polegające na ubytkach płytek podłogowych przy kratkach kanalizacyjnych w pomieszczeniu kuchni oraz zaciekach sufitu w pomieszczeniu obróbki wstępnej warzyw i magazynie warzyw, których termin usunięcia określono na 31 grudnia 2016 r. Kontrola PPIS, przeprowadzona w dniu 14 października 2016 r., potwierdziła usunięcie stwierdzonych uchybień.

W trakcie oględzin NIK stwierdzono, że w stołówce szkolnej znajdowało się 10 stolików (3 stoliki małe) i 58 krzeseł (16 małych krzeseł). Pomieszczenie było jasne, obok drzwi wejściowych znajdowały się regały na tornistry. Stołówka była wyposażona w oddzielne okna: wydawania posiłków i zwrotu brudnych naczyń. Przygotowywanie posiłków odbywało się w kuchni. Każde dziecko samodzielnie odbierało drugie danie z okienka, a zupa stała na stołach w wazach. W trakcie wydawania posiłków w czasie przerwy 12.30-12.45 dyżur na stołówce pełnił nauczyciel, a dla wszystkich uczniów były miejsca do spożycia obiadu.

Obiady dwudaniowe były przygotowywane przez uprawniony personel i wydawane²⁵ na przerwach piętnasto i dziesięciominutowych w godzinach: 11.30-11.45 12.30-12.45, 13.30-13.40 (dzieci odbywające lekcje jedzą obiad w czasie przerw, a dzieci ze świetlicy w czasie lekcji). W Poradniku Głównego Inspektora Sanitarnego²⁶ wskazano, że przerwa obiadowa powinna trwać minimum 20 minut. Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in., że organizacja spożywania obiadów jest w pełni akceptowana zarówno przez uczniów jak i rodziców i nie zgłaszano zastrzeżeń w przedmiotowej sprawie.

²⁴ Nr 971/2015 z 26 sierpnia 2015 r. w sprawie uzgodnienia warunków korzystania ze stołówek i opłat za posiłki.

²⁵ Potwierdziła to kontrola PPIS w Płocku z dnia 04.10.2016 r.

²⁶ Poradniku do oceny higieny procesu nauczania-uczenia się w szkole podstawowej opracowanego przez Głównego Inspektora Sanitarnego.

Z ankiet przeprowadzonych wśród rodziców uczniów spożywających obiady w stołówce szkolnej wynikało, że 54% z nich było zdecydowanie lub raczej zadowolonych z obiadów spożywanych przez ich dzieci w Szkole, 8% raczej mniej zadowolonych i 2% zdecydowanie niezadowolonych, a 62% uważa, że nic nie należy zmieniać w sposobie serwowania posiłków, natomiast 22% podało, że przerwa na spożycie posiłku jest zbyt krótka.

Kierownik Świetlicy oświadczyła, że od ponad 10 lat serwowane dania na stołówce nie były przyczyną zatruc lub jakichkolwiek dolegliwości żołądkowo-jelitowych.

(dowód: akta kontroli str.79-108, 115, 118-121, 217-222, 275-309, 319-320, 357)

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczną w Krakowie stwierdziła, że przy układaniu jadłospisu²⁷ wykorzystano zasadę dotyczącą różnorodności posiłków pod względem konsystencji, barwy, smaku i zapachu oraz stosowanych technik kulinarnych przygotowania posiłków (potrawy gotowane, duszone, smażone). Ponadto posiłki zostały sporządzone z różnych grup spożywczych, takich jak: produkty zbożowe lub ziemniaki, warzywa lub owoce, produkty mleczne, mięso, ryby, nasiona roślin strączkowych oraz tłuszcze, a przy jego planowaniu uwzględniono sezonowość owoców i warzyw. Dokonując oceny jadłospisu pod względem spełnienia wymagań rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach²⁸ stwierdziła, że w Szkole prawidłowo realizowano wymagania odnośnie: podawania nie więcej niż dwóch porcji potraw smażonych w tygodniu na oleju spełniającym wymagania, występowania owoców i warzyw w każdym posiłku oraz podawanie każdego dnia porcji produktów zbożowych. Analiza raportów magazynowych²⁹ wykazała, że wartość energetyczna obiadu w ocenianym jadłospisie wynosiła 96% normy, natomiast średnia zawartość białka, węglowodanów i tłuszczów na osobę wynosiła odpowiednio: 397%, 191 % i 124% normy. W ocenianych posiłkach zrealizowano normy: sodu w 370%, fosforu w 175%, magnezu w 180%, żelaza w 182% oraz witamin A, B6, B12 i C, odpowiednio w 259%, 302%, 193% i 196% oraz tiaminę i ryboflawinę w 162% i 192%.

(dowód: akta kontroli str. 369-373)

1.6. Szkoła umożliwiała uczniom korzystanie z wody pitnej z kranu (przy użyciu jednorazowych kubków) w pomieszczeniu na piętrze obok świetlicy szkolnej oraz od 22 września 2016 r. do 4 października 2016 r. z poidelka³⁰ zamontowanego na parterze holu. Przeprowadzone przez Wodociągi Płockie w dniu 18 listopada 2015 r. badanie fizykochemiczne oraz mikrobiologiczne wody z kranu potwierdziło spełnienie jej wymogów do spożycia przez ludzi, natomiast badanie mikrobiologiczne wody z poidelka przeprowadzone w dniu 6 września 2016 r. wykazało ogólną liczbę mikroorganizmów powyżej 3000 jtk/100ml, która nie powinna przekraczać 100 jtk/100ml. Kontrola Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Płocku w dniu 4 października 2016 r. potwierdziła przekroczenie normy zawartości mikroorganizmów w wodzie z poidelka i zaleciła jego zamknięcie, co Dyrektor Szkoły uczynił niezwłocznie w tym samym dniu.

(dowód: akta kontroli str. 100-108, 124, 196-205, 273, 329)

²⁷ Jadłospis stołówki szkolnej za okres od 15.09.2016 r. do 16.09.2016 r.

²⁸ Dz. U. poz. 1154 – dalej rozporządzenie z 26 lipca 2016 r.

²⁹ Raporty magazynowe za okres od 15.09.2016 r. do 16.09.2016 r.

³⁰ Atest higieniczny Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny.

1.7. Od 1 września 2016 r. w Szkole działa sklepik prowadzony na podstawie umowy,³¹ w której zobowiązano najemcę do sprzedaży dzieciom i młodzieży środków spożywczych określonych w rozporządzeniu z 26 lipca 2016 r. Inspektorzy Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Płocku w kontroli z 4 października 2016 r. nie stwierdzili nieprawidłowości w zakresie wymagań określonych ww. rozporządzeniu.

(dowód: akta kontroli str. 206-213)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Badanie jakości wody w poidelku zamontowanym na parterze holu Szkoły, przeprowadzone przez Wodociągi Płockie w dniu 6 września 2016 r., wykazało że woda nie spełniała wymagań mikrobiologicznych określonych w § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 listopada 2015 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi³². Stwierdzono bowiem ogólną liczbę mikroorganizmów powyżej 3000 jtk/100ml, natomiast zgodnie z załącznikiem nr 1 lit. C ww. rozporządzenia Ministra Zdrowia, ogólna liczba mikroorganizmów nie powinna przekraczać 100 jtk/100ml. Pomimo to w okresie od 22 września do 4 października 2016 r. uczniom udostępniono poidelko z wodą do picia. Dopiero w wyniku kontroli PPIS, przeprowadzonej w dniu 4 października 2016 r. (zrealizowanej na zlecenie NIK) nastąpiło zamknięcie poidelka.

(dowód: akta kontroli str. 100-108, 124, 196-205)

Dyrektor wyjaśnił m.in., że poidelko zostało udostępnione uczniom, ponieważ pracownik Wodociągów Płockich kilkakrotnie zapewniał o dobrej jakości wody z poidelka, przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

(dowód: akta kontroli str. 214-216)

Kontrola sprawdzająca Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Płocku, przeprowadzona w dniu 14 października 2016 r. stwierdziła, że woda w poidelku spełnia wymagania mikrobiologiczne i może być przeznaczona do spożycia przez ludzi. Dyrektor Szkoły, w dniu 24 października 2016 r. umożliwił uczniom korzystanie z poidelka.

(dowód: akta kontroli str. 217-222)

2. W przygotowanych posiłkach w dniach 15 i 16 września 2016 r. przekroczono normy zawartości białka, tłuszczu i węglowodanów oraz stwierdzono nadmierną podaż w szczególności sodu, co było niezgodne z § 2 ust. 1 rozporządzenia z 26 lipca 2016 r.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił m. in., że nieprawidłowości dotyczące ww. przekroczeń wynikają z braku odpowiedniego programu komputerowego, który analizuje wartości odżywcze. Szkoła zakupi taki program i jeszcze w grudniu zostanie on wdrożony. Zespół pracowników (intendentka, kierownik świetlicy, kucharka) układający jadłospis został zobowiązany do przestrzegania wymagań wynikających z rozporządzenia z 26 lipca 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 363-366)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na brak wiedzy Dyrektora Szkoły o skali problemu dotyczącego zaburzeń masy ciała wśród uczniów Szkoły. Danymi wrażliwymi nie są zbiorcze dane odnoszące się do problemu, a wiedza o liczbie uczniów z zaburzeniami masy ciała powinna stanowić podstawę do planowania działań Szkoły (np. w programie profilaktyki). Zdaniem NIK nie można prawidłowo

³¹ Umowa najmu lokalu użytkowego Nr 05/SP/2016 z dnia 01.09.2016 r.

³² Dz. U. poz. 1989.

realizować działań profilaktycznych bez rozeznania, czy w ogóle problem istnieje i czy działania w celu jego rozwiązania są konieczne, nie można też ocenić, czy podjęte już działania są skutecznie i nie wymagają zmian.

NIK nie podziela również opinii, że wyłącznie od rodziców zależy, czy uznają problem dziecka na tyle istotny, że zechcą skorzystać na terenie szkoły z pomocy, czy też sami go rozwiążą. Zdaniem NIK działania wychowawcze i dbanie o zdrowie ucznia należą również do zadań szkoły.

2. Środki finansowe na realizację programów

Opis stanu
faktycznego

W latach objętych kontrolą programy „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Mleko w szkole” były realizowane ze środków Agencji Rynku Rolnego. Szkoła nie otrzymywała żadnych dodatkowych środków pieniężnych na realizowane programy. Przywożone produkty (mleko, owoce i warzywa) Kierownik Świetlicy przekazywała nauczycielom, którzy wydawali je uczniom. Absencja w dniach wydawania porcji owoców i warzyw w II semestrze 2014/2015 wyniosła 432 osoby (7,2 %, I semestrze 2015/2016 – 404 osoby (5,7%) oraz II semestrze roku szkolnego 2015/2016 – 336 uczniów, co stanowiło 5,7% objętych programem. Szkoła nie dokonywała zwrotów produktów. Kierownik Świetlicy wyjaśniła, że produkty mające krótką datę przydatności do spożycia były oddawane dzieciom obecnym, a produkty trwalsze były odkładane na półkach nieobecnych.

(dowód: akta kontroli str. 30-55, 123-129, 137-138)

W latach 2015-2016 Szkoła na realizację programów profilaktycznych otrzymała i wykorzystała kwotę 20 570 zł, w tym: 10 430 zł w 2015 r. i 10 140 zł w 2016 r. Środki te nie uwzględniały bezpośrednio działań prewencyjnych w zakresie nadwagi otyłości i niedożywiania wśród uczniów. Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in.: *„(...) z naszych doświadczeń pedagogicznych wynika, że działania profilaktyczne mają lepsze efekty, gdy uczniowie pracują w grupach integracyjnych. W ramowych planach nauczania nie ma możliwości na zaplanowanie płatnych zajęć prewencyjnych”*.

(dowód: akta kontroli str. 118-122, 214-216, 223-230, 235-239)

W latach 2015 - 2016 (do października) w Szkole nie potwierdzano odbioru produktów w ramach programu „Mleko w szkole”. Nie kwitowano również odbioru ilościowego i jakościowego dostarczonych porcji w ramach programu „Owoce i warzywa w szkole”, a także nie prowadzono ewidencji zarówno dostarczanych produktów, jak i przekazywanych nauczycielom, do rozdania w klasach, porcji owoców i warzyw.

W trakcie oględzin, przeprowadzonych w dniu dostawy produktów (tj. 6 października 2016 r.) stwierdzono, że Kierownik Świetlicy pokwitowała odbiór mleka oraz owoców i warzyw, które za potwierdzeniem odbioru przekazała nauczycielom do dystrybucji wśród uczniów. Odbiór ww. produktów oraz przekazanie ich nauczycielom Kierownik Świetlicy odnotowała, w założonych 3 i 4 października 2016 r., ewidencjach dostaw i wydawanego mleka oraz dostarczonych i przekazanych nauczycielom owoców i warzyw.

(dowód: akta kontroli str. 30-55, 124-134, 137-138)

Kierownik Świetlicy³³ w trakcie kontroli NIK przedłożyła założone na podstawie posiadanych dokumentów (notatek) ewidencję dostaw i wydawanego mleka za okres od września 2007 r. do czerwca 2016 r. oraz ewidencję dostarczonych i przekazanych owoców i warzyw za okres od października 2010 r. do czerwca 2016 r.

³³ Oświadczenie Kierownik Świetlicy z dnia 04 listopada 2016 r.

Ustalone
nieprawidłowości

(dowód: akta kontroli str. 347-355)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Szkoła nie potwierdzała odbioru mleka (w ramach programu „Mleko w szkole”) oraz nie kwitowała odbioru ilościowego i jakościowego dostarczonych porcji owoców i warzyw pomimo, że taki obowiązek wynikał z przepisów odpowiednio § 5³⁴ i § 4 pkt 4³⁵ umów z dostawcą. Kierownik Świetlicy wyjaśniła, m.in. że nie kwitowała odbioru produktów, gdyż pracuje od godziny 6:30, a produkty były dostarczane około godziny 05:00.

(dowód: akta kontroli str.39-42, 66-69, 135-139)

2. Szkoła nie prowadziła bieżącej ewidencji dostarczanych i przekazywanych w ramach Programu owoców i warzyw pomimo, że taki obowiązek wynika z § 6 ust. 3 rozporządzenia z 18 czerwca 2015 r.

Kierownik Świetlicy wyjaśniła m.in., że dowody dostaw owoców były i są na bieżąco odnotowywane w dokumentacji dotyczącej programu i stanowiły dla niej ewidencję dostarczanych produktów. Ewidencję dostarczonych i udostępnionych owoców i warzyw założono w październiku 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 135-137)

W związku z powyższym nie można stwierdzić czy liczba porcji, otrzymanych przez jedno dziecko była zgodna z określoną przez ARR na podstawie § 9 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 września 2016 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu „Owoce i warzywa w szkole”³⁶.

W trakcie kontroli NIK (od pierwszej dostawy produktów w roku szkolnym 2016/2017) Kierownik Świetlicy kwitowała odbiór mleka oraz owoców i warzyw, które za potwierdzeniem przekazywała nauczycielom do dystrybucji wśród uczniów. Odbiór produktów i przekazanie ich nauczycielom zostało odnotowane odpowiednio w ewidencji dostaw i wydawanego mleka oraz ewidencji dostarczonych i udostępnionych owoców i warzyw.

(dowód: akta kontroli str. 124-138)

3. Monitorowanie i nadzór nad sposobem wdrażania zasad zdrowego żywienia

Opis stanu
faktycznego

W Szkole nie opracowywano pisemnych zasad monitorowania i nadzoru nad realizacją programów. Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in., że nauczyciele realizujący programy są zobowiązani do przedstawiania sprawozdań podsumowujących ich zakończenie. Efekty realizowanych działań są przedstawiane i omawiane przez Kierownika Świetlicy na zakończenie semestru oraz roku szkolnego w czasie posiedzeń Rady Pedagogicznej.

(dowód: akta kontroli str. 120, 140-153, 241-250, 260-271)

Dyrektor Szkoły wyznaczył koordynatora obu programów żywieniowych³⁷ oraz programu „Trzymaj formę”, a także osobę do realizacji kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł”. W okresie objętym kontrolą na trzech radach pedagogicznych³⁸

³⁴ Szkoła zobowiązuje się do zachowania w placówce dokumentacji potwierdzającej realizację dostaw mleka przez okres 5 lat, dokumentów potwierdzających dowóz mleka do placówki.

³⁵ Szkoła zobowiązuje się do potwierdzania dostaw owoców i warzyw spełniających wymagania jakościowe, realizowanych przez Zatwierdzonego Dostawcę. Dyrektor Szkoły lub upoważniona przez Dyrektora Szkoły osoba każdorazowo pokwituje odbiór ilościowy i jakościowy dostarczonych porcji.

³⁶ Dz.U. poz. 1457. Wcześniej rozporządzenie z 18 czerwca 2015 r.

³⁷ „Mleko w szkole”, „Owoce i warzywa w szkole”.

³⁸ Rady pedagogiczne w dniach: 26 czerwca 2015r., 27 stycznia 2016 r. oraz 24 czerwca 2016 r.

koordynatorzy podsumowali realizację programów prozdrowotnych³⁹ oraz sporządzili sprawozdania z ich wykonania, w których przedstawiono zrealizowane działania, uczestników i osiągnięte cele.

(dowód: akta kontroli str. 153-167, 172-173, 175-184, 275)

Dyrektor Szkoły terminowo przekazał do Agencji Rynku Rolnego informacje (ankietę na druku Agencji) o działaniach wzbogacających wiedzę uczniów o zdrowych nawykach żywieniowych w latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016.

(dowód: akta kontroli str. 254-259)

4. Działania edukacyjne i organizacyjne kształtujące prawidłowe nawyki żywieniowe.

Opis stanu
faktycznego

Szkoła w ramach promocji zasad zdrowego żywienia w roku szkolnym 2015/2016 realizowała⁴⁰ działania polegające, m.in. na podejmowaniu na lekcjach wychowawczych tematyki związanej z prawidłowym odżywianiem i aktywnym trybem życia, organizacji wycieczek i zabaw utrwalających wiedzę na temat zdrowego odżywiania, organizacji spotkań z rodzicami. Edukacja zdrowotna była nakierowana głównie na działania prewencyjne wszystkich uczniów i ich rodziców. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że w szkole niedopuszczalne jest selekcjonowanie dzieci pod negatywnym kątem, niepedagogiczne jest łączenie w grupy dzieci otyłych i z nadwagą. Działania prozdrowotne placówki będą zawsze skierowane do całej społeczności szkolnej.

(dowód: akta kontroli str. 260-270)

Spośród ankietowanych 78% rodziców uczniów klas I-III oraz 54% rodziców uczniów klas IV-VI oceniło jako wystarczające działania szkoły w zakresie kształtowania u dzieci prawidłowych nawyków żywieniowych, a 63% podało, że ich dziecko uczestniczy w pozaszkolnych zajęciach związanych z aktywnością fizyczną. Znajomość zasad zdrowego żywienia opartych na tzw. piramidzie żywienia zadeklarowało 91% rodziców dzieci klas I-III oraz 100% rodziców dzieci z klas IV-VI. Wszyscy ankietowani nauczyciele stwierdzili jednak, że największą trudność stanowią niepoprawne nawyki żywieniowe wyniesione z domu, natomiast prawidłowe nawyki żywieniowe są poznawane na zajęciach dydaktycznych w szkole.

(dowód: akta kontroli str. 304-328)

W okresie objętym kontrolą Szkoła wypełniła obowiązek określony w § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu realizacji środków towarzyszących służących zapewnieniu skutecznego wykonania programu „Owoce w szkole”⁴¹, organizując m.in.: 36 zajęć kulinarnych, 16 wycieczek edukacyjnych, 97 lekcji edukacyjnych o tematyce prozdrowotnej oraz czterech zajęć edukacyjnych rodziców⁴². Działania towarzyszące programowi „Owoce i warzywa w szkole” były prowadzone przez wychowawców klas I-III, którzy 10 czerwca 2015 r. uczestniczyli w szkoleniu edukacyjnym⁴³. Szkolenie obejmowało spotkania z dietetykiem, prezentacje multimedialne „Zdrowo żyj” oraz dostarczenie plakatów i załączek w zakresie zdrowego odżywiania (piramida zdrowia) oraz wysiłku fizycznego wpływającego na prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny.

³⁹ Owoce i warzywa w szkole, „Szklanka mleka”, „Trzymaj formę” oraz „Zachowaj Trzeźwy Umysł”.

³⁹ Analizie poddano działania w klasach IIIa, IIIb, IIIc oraz Va, Vb i Vc. - Wg dzienników.

⁴⁰ Analizie poddano działania w klasach IIIa, IIIb, IIIc oraz Va, Vb i Vc. - Wg dzienników elektronicznych, informacje pielęgniarki szkolnej i dokumentację wychowawców klas.

⁴¹ Dz. U. poz. 1151.

⁴² Dane z dzienników elektronicznych klas I-III potwierdzone przez Wychowawców klas I-III.

⁴³ Szkolenie organizowane przez firmę AGMAR z Warszawy.

Ponadto pielęgniarka w roku szkolnym 2015/2016 przeprowadziła pogadanki z dziećmi na temat zdrowego odżywiania we wszystkich oddziałach klas pierwszych oraz w klasie III d i IV b.

(dowód: akta kontroli str. 168-169, 240-253)

W trakcie kontroli stwierdzono, że na korytarzach Szkoły (na tablicach) znajdowały się plakaty, gazetki tematyczne i informacje na temat zasad zdrowego żywienia.

(dowód: akta kontroli str. 120, 271-274)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴⁴, wnosi o:

1. Prowadzenie w ramach programów „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Szkłanka mleka w szkole” bieżącej ewidencji produktów oraz potwierdzanie ich odbioru od dostawcy i przekazywanie za pokwitowaniem nauczycielom do dystrybucji.
2. Każdorazowe przeprowadzanie badania jakości wody udostępnionej uczniom do picia, po wystąpieniu okoliczności mogących spowodować zmianę jej jakości.
3. Przygotowywanie posiłków zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia   grudnia 2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

Kontroler
Zbigniew Dudzik
główny specjalista kontroli państwowej

⁴⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 1096 ze zm.

.....

.....